

Аліна Гориславець, Руслана Лугова
Науковий керівник – к.філол.н., доц. Дерев'янка Л. І.

м. Полтава

ЛЕКСИЧНІ НОРМИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ ДОКУМЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ І ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ

Правильність як одна з ключових вимог до тексту документа виявляється в дотриманні літературних норм, що діють у мовній системі. Лексичні норми регламентують використання слів відповідно до їхнього лексичного значення і не допускають уживання жаргонних, діалектних, просторічних слів, змішування російських та українських мовних елементів [2, с. 15].

Помилки у висловах, уживаних у діловому мовленні, часто пов'язані з неправильним використанням або підбором слів, що спотворюють зміст і негативно впливають на сприйняття текстів документів. Основними причинами виникнення таких помилок є вплив інших мов та звичка до старих формулювань, які втратили свою актуальність. Іноді це зумовлено низькою увагою до стилістики мови, коли автор документа зосереджується на змісті документа, нехтуючи його мовним оформленням. Щоб уникнути таких помилок, необхідно враховувати нові рекомендації мовознавців, а також постійно працювати над удосконаленням власної культури мовлення.

Однією з найтипівіших лексичних помилок у текстах документів є змішування лексем російської та української мов (так званий суржик), наприклад: *Я, Іванова Тетяна Петрівна, фахівець бухгалтерії, отримала від завгоспа Омеляненка Віктора Андрійовича, для виробничих потреб 1 (один) бувший у користуванні ноутбук ASUS (2020 року), за який нестиму матеріальну відповідальність (Розписка).* Кальковане словосполучення *бувший у користуванні* слід замінити власне українським відповідником *раніше використовуваним* або *вживаним*.

Трапляються випадки невиправданих запозичень, коли в документах уживають слова з іноземних мов (здебільшого, з англійської), які не є

необхідними, оскільки в українській мові функціонують їхні відповідники. Запозичення є в кожній мові, адже не існує ізольованих мов, бо між людьми, які є носіями різних мов, існують певні взаємозв'язки (економічні, політичні, соціальні), а отже, під час спілкування лексеми з однієї мови потрапляють до іншої. Запозичення, на думку авторитетних мовознавців, – це закономірний процес, однак коли іншомовні слова використовують надто часто й багато, мова ризикує втратити свою самобутність. Спостережено вживання в текстах документів лексем *фідбек* (український відповідник – *відгук*), *дедлайн* – (український відповідник – *кінцевий термін*), *апгрейд* – (український відповідник – *оновлення, удосконалення*).

Порушенням лексичної норми є поєднання однокореневих слів для підкреслення експресивних відтінків позначуваних ними понять (тавтологія). Слід уникати цієї грубої лексичної помилки, тому правильним є словосполучення *виконати роботу*, а не *зробити роботу*, *за свідченням очевидців*, а не *за свідченням свідків*, *проголосували одностайно*, а не *проголосували одноголосно* [1, с. 1].

Свідченням низької культури мовлення укладача документа є наявність у текстах ділових паперів слів, які мають однакове лексичне значення (плеоназм). Зазвичай такі слова, уживані окремо, є нормативними, а їхнє поєднання спричиняє лексичну помилку: *прейскурант цін* (помилково) → *прейскурант* (правильно); *народний фольклор* (помилково) → *фольклор* (правильно), *своя автобіографія* (помилково) → *автобіографія* (правильно) [1, с. 1].

Отже, з огляду на те, що однією з вимог до тексту документа є точність, яка виявляється в умінні оформляти й виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності, завдання укладача документа полягає в тому, щоб з усіх наявних мовних ресурсів вибрати найдоречніші і найпридатніші саме для цієї комунікативної ситуації, уникаючи лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних і пунктуаційних помилок.

Джерела та література

1. Найпоширеніші лексичні помилки в українській мові. BUKI school. URL: <https://bukischool.com.ua/blog/leksychni-pomylky>.

2. Лисенко А. В., Ісаєнко Т. К., Дорошенко С. М. Українська мова за професійним спрямуванням. Полтава : ПолНТУ, 2015. 280 с.

Ірина Темченко

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Чередник Л. А.

м. Полтава

ПОНЯТТЯ ПРО НАУКОВИЙ ТЕКСТ ТА ЙОГО СТРУКТУРУ

Науковий текст є видом письмової комунікації, який передає інформацію з метою подальшого розвитку знань у конкретній галузі. Він орієнтований на дослідження, аналіз та об'єктивне пояснення явищ чи фактів.

Науковий текст слугує основним засобом передачі знань, зосереджених на точній і раціональній комунікації між дослідниками, студентами, викладачами тощо. Розуміння особливостей та функцій наукового тексту є надзвичайно важливим для ефективного засвоєння інформації, обміну ідеями та для об'єктивної і критичної оцінки досягнень у певних наукових сферах.

Основне призначення цього типу текстів – викладати наслідки досліджень про людину, суспільство, явища природи, обґрунтовувати гіпотези, доводити істинність теорій, класифікувати й систематизувати знання, роз'яснювати явища, активізуючи інтелект читача для їх усвідомлення.

Основними функціями наукового тексту є інформаційна (передача знань), комунікативна (взаємодія вчених між собою), переконувальна (аргументування теорій), методологічна (використання методів) та узагальнювальна (формування нових знань).

Відомо, що за сферами наукового знання наукові тексти поділяють на: науково-технічні, науково-природничі та науково-гуманітарні.